

# İCO: TƏNZİMLƏMƏLƏR, İMKANLAR, TƏHLÜKƏLƏR

Sabit Bağirov

Sahibkarlığa və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu

15 Mart, 2018

# Təqdimatın içindəkiləri:

- İCO nədir?
- İCO nə vaxtdan başladı və uğurlu layihələr olubmu?;
- İCO-nun İPO-dan fərqlilikləri nədən ibarətdir?
- İCO investorlar üçün nəyə görə cəlbedicidir?
- TOKEN nədir?
- İCO layihəsi hansı addımlardan keçir?
- Tənzimləmə

# ICO (Initial Coin Offering) nədir?

Təxmini analoq – İPO (Initial Public Offering)

İCO hazırda, əsasən yeni kriptovalyutaların, kriptovalyuta birjalarının, müxtəlif blokçeyn alətlərinin yaradılması məqsədini daşıyan yeni startapların sərmayə (investisiya) toplamaq üsuludur. Fərq əsasən ondadır ki, İCO zamanı mülkiyyətdə yox gələcək məhsulda/qazanclarda/səslərdə paylar satılır. Bu payların vahidinə TOKEN (tərcümədə işarə, simvol, jeton) deyilir.

İCO-nu KROWDFUNDING növü kimi qeyd edirlər. İngiliscə KROWDFUNDING - Xalq Maliyyələşdirməsi. Termin 2006-cı ildən işlədilsədə üsulun tarixi böyükdür)

Ekspertlərin rəyincə, İCO vasitəsi ilə əldə edilən 1 USD vençur fondu vasitəsi ilə əldə olunan 3 USD-yə ekvivalentdir.

# İCO nə vaxtdan başladı və uğurlu layihələr olubmu?

İlk İCO layihəsi – [Mastercoin](#) 2013-cü ildə elan edildi və qısa müddətdə 4700 BTC toplandı (o zamankı \$5 mln.).

2014-cü ildə [Ethereum](#) layihəsi \$17 mln. toplaya bildi.

2016-cı ildə [Waves](#) layihəsi \$16 mln. toplaya bildi.

2018-ci ilin ilk iki ayında [Telegramm](#) \$870 mln. toplaya bildi.

# İCO-nun İPO-dan fərqlilikləri nədən ibarətdir?

1. İCO zamanı mülkiyyətdə yox gələcək məhsulda/ qazanclarda/ səslərdə paylar satılır. Bu payların vahidinə TOKEN deyilir, İPO-da isə səhm/qiymətli kağız;
2. İPO dövlət tərəfindən tənzimlənir. İCO isə əksər hallarda tənzimlənmir;
3. Bir çox sənəd, yoxlama, prosedur tələb edən İPO ilə müqaisədə İCO çox asan və istənilən şəxs tərəfindən elan edilə bilər;
4. İCO layihəsini bəyənən istənilən insan, vətəndaşlığından asılı olmayaraq həmin İCO layihəsinin Tokenini ala bilər.

***Beləliklə İCO-lar startaplar üçün böyük imkanlar, investorlar üçün isə böyük risklər deməkdir (qanunvericiliklə tənzimlənməyən halda).***

# İCO investorlar üçün nəyə görə cəlbedicidir?

1. **Ehtimal edilən qazanc.** İCO layihəsi uğurlu olarsa onun Tokenlərini daha bahaya satmaq olar. Nəzərə alaq ki, İCO layihəsi elan edildikdə onun Tokenləri çox ucuz olur. Hətta, layihə tamamlanmamış Tokenlərin qiymət arta bilər.
2. **Sərmayənin şəxsin özü tərəfindən yerləşdirilməsi arzusu.** Banklar çox az faiz vəd edir və ya heç etmir. Birjalarda oynamaq xüsusi bacarıq tələb edir. Token almaq isə çox asandır.

**Misal:** ICO Ethereum 2014-cü ildə elan olunduqda tokenlərinin qiyməti 30-40 sent arasında idi. 2015-ci ilin ortalarında bu Platform işə salındıqdan sonra tokenlərin qiyməti 19 dolları aşmışdı. Yəni 6 min %-dan çox.

# TOKEN nədir?

Təxmini analoq – rəqəmsal qiymətli kağız.

Token bəzi birjalarda alınır və satılır. Məsələn: Poloniex

<https://poloniex.com/>

Tokenlər adi valyutaya və ya kriptovalyutaya alınır və satılır.

Məsələn, Siz hansısa yeni sosial şəbəkəni yaradırsınız, Sizə maliyyə gərəkir, Siz ICO elan edirsiniz, bu zaman sizin tokenlər yeni yaradılan sosial şəbəkədə reklam dəqiqələri ola bilər və ya Sizə başqa üstünlüklər qazandıra bilər.

# Bəzi uğurlu Tokenlər (14.03.2018)

- [EOS](#) – [EOS](#) layihəsinin tokenidir. Layihə üfüqi və şaquli miqyasın artırılmasına imkan yaradan blokçeyn arxitekturasını təklif edir. EOS misal üçün bu birjalarda satılır: Bithumb, Huobi, OKEx, Bitfinex. Bazar kapitalizasiyası - \$4,043,744,118, qiyməti – \$5.55;
- [Tether](#) – [Omni](#) layihəsinin tokenidir. Layihə istifadəçilərin rəqəmsal aktivlərinin yaradılması və ticarəti üçün istifadə edilir. Tether misal üçün bu birjalarda satılır: Binance, Huobi, OKEx və s. Bazar kapitalizasiyası - \$2,217,872,470, qiyməti – \$1;
- [TRON](#) – [TRON](#) layihəsinin tokenidir. Layihə qlobal əyləncə sisteminin yaradılmasına çalışır. TRON misal üçün bu birjalarda satılır: Binance, Bit-Z, Huobi və s. Bazar kapitalizasiyası - \$2,092,547,997, qiyməti – \$0.031716;



# İCO layihəsi hansı addımlardan keçir?

1. İdeyanızı anlaşılabilir dildə təsvir edirsiniz və kiçik tərkibdə komanda formalaşdırırsınız;
2. İdeyanızın gerçəkləşməsi üçün tələb olunan maliyyə vəsaitini hesablayırsınız. TOKENlərin sayını və qiymətini müəyyənləşdirirsiniz;
3. Şirkət yaradırsınız və onu qeydiyyatdan keçirirsiniz;
4. İdeyanızı White Paper adlanan sənəddə təsvir edirsiniz;
5. Layihənin veb-səhifəsini yaradırsınız;
6. Layihənizi elan edirsiniz və reklam kompaniyasını aparırsınız (o cümlədən professional və sosial şəbəkələrdə);
7. TOKEN-lərinizi satırsınız/paylayırsınız;
8. Layihənin gerçəkləşdirirsiniz

# İCO harada elan edilir?

İCO müvafiq layihənin veb-səhifəsində və ya xüsusi meydançalarda (İCO-trekerlərdə) elan edilir. Məsələn:

<https://icotracker.net/>

<https://ico4you.com/about/>

<https://www.icoalert.com/>

<https://icorating.com/>

<https://tokenmarket.net/>

<https://icobazaar.com/>

<https://cointelegraph.com/ico-calendar>

Bu meydançalarda İCO yerləşdirməyin qiyməti \$1000-\$3000 arasında dəyişir.

Tokenlər ya kriptovalyutaya (əsasən Bitcoin) və ya Fiat valyutaya satılır.

2016-cı ildə İCO bazarında 300 mln.USD toplanmışdır. Bu il artıq miliardı keçib.

# Token alan nədən ehtiyatlanır?

1. ICO layihəsi uğur qazana bilməyəcək;
2. ICO layihəsi sahibləri sərmayə toplayıb qaçaqlar;

## **İnvestorun inamını artırmaq üçün, ICO layihəsi sahibi gərək:**

1. Şəffaf olsun. Layihə barədə təfərrüatlı açıqlamalar verilməlidir, komandanın tərkibi açıqlanmalıdır; suallara səmimi cavablar verilməlidir, layihənin gerçəkləşdirilməsinə dair Yol Xəritəsi açıqlanmalıdır;
2. Hesabatlı olsun. Vaxtaşırı layihənin gedişatı barədə hesabatlar verilməlidir;
3. ICO sahibi olan şirkəti dövlət qeydiyyatından keçirsin;
4. Komandaya yaxşı mütəxəssislərin cəlb edilməsini göstərə bilməlidir;
5. Müstəqil ekspertlərin rəyini almalı və açıqlamalıdır;
6. Toplanan vəsaitin xərclənməsi prosesinin səmərəliliyini və etibarlılığını təmin etməlidir (məsələn 3-cü tərəfin iştirakı yolu ilə. Toplanan vəsait xüsusi hesabda saxlanır və istifadəsi bir neçə açarlar mümkün olur, hansılardan biri 3-ü tərəfə verilir. Escrow cüzdanı);
7. Sair üsullar

# Tənzimləmələr (Rusiya)

<http://regulation.gov.ru/projects#npa=77904>

28.12.2017 tarixində Rusiyanın Maliyyə Nazirliyi və Mərkəzi Bankı kriptovalyutaların tənzimlənməsi haqqında yeni qanun layihəsini açıqladı. Hazırda (15.03.2018) «Rəqəmsal maliyyə aktivləri» haqqında adlanan qanun layihəsi üzərində iş davam edir. Qanun yaya qədər qəbul edilməlidir.

Qanun layihəsində:

1. Rəqəmsal maliyyə aktivinin elektron formada əmlak kimi tərfi verilir. Rəqəmsal maliyyə aktivlərinə kriptovalyuta və token aiddir. Rəqəmsal maliyyə aktivlərinə qanuni ödəniş vasitəsi sayılmır;
2. Rəqəmsal valyutanın, tokenin, smart-kontraktın, rəqəmsal cüzdanın, rəqəmsal tranzaksiyanın, rəqəmsal yazının, rəqəmsal tranzaksiyalar reyestrinin, rəqəmsal paylanmış reyestrinin, rəqəmsal tranzaksiyalar reyestrinin iştirakçısının, rəqəmsal maliyyə aktivlərinin mübadiləsi əməliyyatçısının, rəqəmsal yazının validasiyası və validatorun tərfi verilir;
3. Mayningin/mədənçiliyin sahibkarlıq fəaliyyəti kimi tərfi verilir;

# Tənzimləmələr (Rusiya)

<http://regulation.gov.ru/projects#npa=77904>

4. Tokenlərin buraxılışı tokenlərin emitenti tərəfindən tokenlərin özgəninkiləşdirilməsinə yönəlmiş fəaliyyətlər ardıcılığı kimi qeyd edilir. Müəyyən növ tokenin yalnız bir emitenti ola bilər;
5. Kvalifikasiyasız («Qiymətli kağızlar bazarı» haqqında qanunla bu cür tanınan) investorların tokenlərə yatırımları məhdudlaşdırılır (ilkin mərhələdə 50 min rubl);
6. Tokenlərin buraxılışı proseduru iki mərhələdən ibarətdir: 1) Ofertanın internetdə nəşri, 2) smart-kontraktların bağlanması;
7. Smart-kontraktlar üçün xüsusi depozitarinin yaradılması nəzərdə tutulur.

# Tənzimləmələr (Rusiya)

<http://regulation.gov.ru/projects#npa=77904>

Publik Ofertada (təklifdə) bunlar açıqlanmalıdır:

- 1) Tokenin emitenti və onun benefisiarı (varsa) haqqında məlumatlar;
- 2) Tokenin tam adı;
- 3) Validator haqqında məlumatlar;
- 4) Depozitar haqqında məlumatlar;
- 5) Token sahiblərinin hüquqları və onların təmin edilməsi qaydaları;
- 6) Tokenin qiyməti və ya qiymətin müəyyən edilməsi qaydası;
- 7) Tokenlərin alışına dair müqavilələrin bağlanması tarixi;
- 8) Rəqəmsal tranzaksiyalar reyestrinin işlənməsi;
- 9) Rəqəmsal cüzdanların açılması qaydaları;
- 10) Digər məlumatlar.

# TƏŞƏKKÜRLƏR

[bagirov.sabit@gmail.com](mailto:bagirov.sabit@gmail.com)

[www.edf.az](http://www.edf.az)

[www.sahibkarol.biz](http://www.sahibkarol.biz)

[www.iqtisadiforum.blogspot.com](http://www.iqtisadiforum.blogspot.com)